Державний навчальний заклад

«Центр професійно-технічної освіти №1 м. Вінниці»

Методика проведення теоретичного уроку з предмета: « Українська література»

Тема програми: «Українська література другої половини ХХ – початку ХХІ століття»

Тема уроку: «Д. Павличко. Основні відомості про поета, перекладача. Громадянські мотиви лірики. Пісня «Два кольори», яка стала народною»

Підготувала:
Викладач української мови
і літератури
Бамбура Т.В.

Розглянуто і ухвалено на засіданні методичної комісії суспільно-гуманітарної підготовки
Протокол № 9 від 24 квітня
Голова МК_____ Бамбура Т.В.

Вінниця

2024

АНОТАЦІЯ

Дана розробка уроку призначена для надання теоретичної допомоги викладачам української літератури та учням усіх навчальних закладів для засвоєння теоретичного матеріалу, ознайомлення з пісенною творчістю Д. Павличка та композитора О. Білаша, прослуховування пісні «Два кольори» у виконанні відомих співаків, а особливо – Квітки Цісик.

Тема «Українська література другої половини XX століття – початку XXI століття» розкриває проблеми, які порушувалися в розділі «Письменники «розстріляного відродження». «Шістдесятники» продовжили справу письменників тридцятих років і їх доля, як і попередників, була невблаганна – винищення інакодумців як морально, так і фізично: Ліна Костенко, Василь Стус та інші.

Вивчення цієї теми заплановано робочим навчальним планом . У відповідності з навчальним планом та робочою програмою з предмета «Українська література» вивчення цієї теми передбачено в усіх випускних групах.

ЗМІСТ

Анотація 1

І.Вступ

1. Мова і пісня – два духовних крила українського народу 3

ІІ. Основна частина

2.1. Характеристика теми 6

2.2. Підготовка викладача до уроку 7

2.3. План уроку 8

2.4. Технологічна карта уроку 15

ІІІ Заключна частина

3.1. Критерії оцінювання учнів 16

3.2. Висновки 18

3.3. Додатки до уроку 21

ІV Література 30

1. Мова і пісня- два духовних крила українського народу

Пісня! Як багато вона важить в історичному, громадському, побутовому, інтимному житті українця упродовж цілих століть! У ній — його минуле, сучасне й майбутнє, його погляди, його світобачення і психологія. У ній найповніше виявилася душа українського народу, яка з піснею росте, розцвітає, в'яне і вмирає.

У пісні найповніше виливається любов до рідного краю, до коханої, до матері. Хіба можна краще сказати про рідний край, як сказали про нього Микола Сингаївський у вірші-пісні "Заповіт синам", Дмитро Луценко — у "Зачарованій Десні", Віктор Губарець у вірші "Де вітер землю голубить".

Чиєї душі не торкнуться слова:

Краю мій вишневий, краю голубий,
Над тобою в зорях квітне вишиття.
З кожної стежини чую голос твій,
Мов свою надію і своє життя.

М. Сингаївський "Заповіт синам"

Можна назвати безліч поетів-піснярів, які своєю поезією підняли українську пісню до світових вершин. Це і Любов Забашта "Ой вербиченько", і Спиридон Черкасенко "Тихо над річкою", і Степан Крижанівський "Берізка", і Юрій Рибчинський "Три поради", і Микола Сингаївський "Чорнобривці", і Дмитро Луценко "Мамина вишня".

У пісні найповніше передається любов до матері, бо в повсякденному житті ми хочемо, але не вміємо висловити своє почуття, і тоді на допомогу приходять поети.

Багато з них звернулося до неньки з проникливими словами. Оспівав свою "матір стареньку" з її чорнобривцями Микола Сингаївський, зацвіла вона "вишенькою біленькою" у поезії М. Ткача, забриніла туга за "сивою ластівкою" і "сивим сонечком" з рядків Б. Олійника, схилився в зажурі перед рідною ненею, що молилась за нього "дні і ночі", А. Горчинський.

Але серед пісень про матір улюбленими стали "Пісня про рушник" А. Малишка, «Виростеш ти, сину…» В. Симоненка, «Два кольори» Д.Павличка. Вони пройняті глибокою вдячністю сина "засмученим очам", отим рукам, що так лагідно лягали на наші голівоньки в дитинстві, за вишиту життєву дорогу.

Плідною виявилася праця композитора Олександра Білаша з поетом Дмитром Павличком.

Справедливо говорять, що біографія поета – в його віршах. З поезії Дмитра Павличка справді можна дізнатися про життєвий шлях, становлення характеру, про погляди та переконання чи не більше, ніж з підручників, монографій, досліджень, де йдеться про цього талановитого поета.

Павличко завжди в шуканнях, він черпає з багатющої спадщини попередників – особливо І.Я. Франка, М. Рильського, з котрим його єднає громадянське звучання поезії, прагнення пронести свої ідеали крізь шкаралупу дрібно буденного, вимушеного, філософська заглибленість у сутність вічних, загальнолюдських проблем.
Подорожі по світу (Куба, Канада, Америка), ряд інших країн, глибоке ознайомлення зі світовою літературою не тільки розширили його уявлення про світ, а й наблизили до нього поезію Заходу і Сход, збагатили художню палітру. Так, він блискуче оволодів такою складною віршованою формою, як сонет, зробив чималий внесок у його цікавий різновид – білий сонет, відродив у сучасній поезії жанр притчі.

Вшановується постать вірного сина України, якому судилося пройти тернистим шляхом:

Йому призначено й далі йти,

Через усі весілля наші й тризни,

Через любов нашої мети....

...В майбутнє сонце нашої Вітчизн

Яскравою сторінкою увійшла в творчість українського народу пісня “Два кольори” на слова Д. Павличка і музику О. Білаша.

Особливо хочеться сказати про творчість українського композитор Олександра Білаша, пісні якого стали великим надбанням для України. Зокрема пісні “Ясени”, “Прилетіла ластівка”. “Сніг на зеленому листі” і багато інших. Це пісні про людську вірність, чисте земне кохання.

Важко переоцінити значення пісні в житті українця. Вона оздоровлює душу, допомагає їй зберегти нетлінними свої цінності: віру в людину, в незрадливу любов, у щиру дружбу.

Пісня-соловейко, диво-дивина,

Квітне, як калина, вабить, як весна.

Ти людських найкращі почуттів злиття.

Пісня українська на усе життя!

2.1 Характеристика теми

Кожен викладач, готуючись до уроку, чітко усвідомлює кінцеву мету – чого хоче досягти; підбір засобів, а також визначення способу досягнення цієї мети.

На вивчення теми «Українська література ІІ половини ХХ століття – початку ХХІ століття» відводиться 13 годин, а на тему уроку «Д. Павличко. Основні відомості про поета, перекладача. Пісня «Два кольори», що стала народною» - 1 година.

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ:

- ознайомити учнів з життєписом поета; музичною спадщиною Д. Павличка;

- навчити учнів творчо мислити, декламувати поезію;

- формувати вміння складання віршів.

ПЕДАГОГІЧНІ ОЧІКУВАННЯ

Учні повинні:

1. знати: біографію поета, вірш «Два кольори» напам’ять;
2. вміти: виразно читати поезію, аналізувати музичний твір;
3. володіти: способами складання вірша.

2.2 Підготовка викладача до уроку

У підготовці вчителя до уроку виділяють два етапи:

- Попередня підготовка - полягає у вивченні вчителем суспільно-політичної, спеціальної, педагогічної і методичної літератури, ознайомлення з змістом програми, пояснювальної записки до неї, із підручниками й посібниками, досвідом роботи інших учителів;
- Безпосередня підготовка - конкретизація тематичного планування стосовно уроку.

Структура плану:

- назва теми уроку;
- позначка (освітня, виховна, розвиваюча);
- навчальне обладнання;
- структура (коротка викладка змісту матеріалу, що вивчається на уроці, виділення основних розділів);
- домашнє завдання.

При підготовці до уроку вчитель аналізує уроки, проведені в цьому класі раніше, звертає увагу на ступінь реалізації поставлених завдань; враховує труднощі, недоліки. Визначення структури уроку проводитися із урахуванням його типу, місця в системі уроків, продумує характер домашнього завдання, а також можливі труднощі при його виконанні.

Завдання: встановити оптимальні методи, прийоми, засоби навчання для даного етапу уроку, характер пізнавальної діяльності, поєднання фронтальної, групової й індивідуальної роботи на уроці, відібрати й підготовити дидактичний матеріал, наочність, ТЗН.

Урок - організована форма навчально-пізнавальної роботи, при якій вчитель протягом точно встановленого часу керує в спеціально відведеному місці пізнавальною діяльністю постійної групи учнів.

2.3 План уроку

Тема програми: «Українська література ІІ половини ХХ століття – початку ХХІстоліття»

Тема уроку: « ДМИТРО ПАВЛИЧКО. ОСНОВНІ ВІДОМОСТІ ПРО ПОЕТА, ПЕРЕКЛАДАЧА. ПІСНЯ «ДВА КОЛЬОРИ», ЩО СТАЛА НАРОДНОЮ»

Мета:

- подати найосновніші відомості про Д. Павличка, охарактеризувати мотиви його творчості, пояснити популярність пісенної лірики поета;

- розвивати естетичний смак, відчуття краси форми й змістової глибини поетичного образу;

- формувати національну свідомість громадянина України.

Тип уроку: творчий урок «Мої два кольори».

Обладнання: портрет Д. Павличка, аудіозапис пісні «Два кольори»

Д. Павличка у виконанну українських співаків, презентації, хрестоматії.

Структура уроку

I. **Організаційний момент –** організація групи, повідомлення теми та мети уроку.

II. **Перевірка домашнього завдання**

Учні читають напам’ять поезії В. Симоненка та аналізують їх.

ІІІ. Мотивація навчальної діяльності школярів

Оцінка Д. Павличка літературними критиками:

• Поет має гостре око, він уміє не тільки дивитись, а й бачити (Максим Рильський).

• Поет від Бога! Але чимало написав і зайвого. Щось відсіється, а зостанеться золоте зерно (Олесь Гончар).

• Дмитро Павличко — це мислитель, достойний продовжувач Івана Франка, каменяр нової доби (Олесь Гончар).

• Він з перших днів катренів став на ту тверду каменярську дорогу копіткої впертої роботи, без зовнішнього блиску і словесної пишноти, без сухозлотиці дешевих метафор і рим, як стає молодий коваль до горна, певний своєї правоти і правди, з

надією, що викуваний плуг прокладе борозну і знайде мужнє слово породить пісню (Андрій Малишко).

IV. Сприйняття й засвоєння учнями навчального матеріалу

Біографію видатного українського поета, критика й літературознавця, перекладача та публіциста Дмитра Павличка можна простежити за його творчістю.

Народився поет 28 вересня 1929 р. в с. Стопчатові на Івано-Франківщині в багатодітній родині, «коли копати картоплю мати з батьком йшли» — «тверда земля Дмитрові була за ліжко, шорсткий киптар за пелюшки». Доля судилася поетові така, як і всім українцям, та ще бідакам: нужда, тяжка праця, бідненька освіта — такий шлях і слався сину лісоруба. Кпини та знущання за рідну мову, за босі ноги…

Початкову освіту поет розпочав здобувати в польській школі в Яблуневому, де «за мову мужицьку не раз на коліна довелося у школі ставати…». Вересень 1939 р. приніс зміни — школа рідною мовою (Коломийська гімназія, де опанував німецьку мову та латинь), десятирічка у Яблуневі, українські книжки. Про це молодий поет захоплено пише у вірші «1939 рік». Забуяв поетичний талант, народилися перші вірші, а далі й книжки — писав щиро молодий поет і про визволення, і про партію, і про нову Радянську Батьківщину (чи міг він розібратися в складнощах часу, прозирнути в майбутнє, осягнути колонізаторські імперські плани?!). Та попри те все «У дитячому серці жила Україна»!

З осені 1945 р. по літо 1946 р. поет був ув’язнений за сфабрикованим сталінськими каральними органами звинуваченням у приналежності до УПА.

1948 р. Дмитро Павличко вступає на філологічний факультет Львівського університету, де вивчає українську мову та літературу. Студентом очолює літературну частину Львівського театру юного глядача, згодом — відділ поезії журналу «Жовтень» (1957-1959). Уже 1 січня 1951 р. в газеті Львівського університету «За Радянську владу» публікується перший вірш Павличка «Дві ялинки». 1953 р. поет вступає до аспірантури досліджувати сонети Івана Франка, але невдовзі залишає наукову роботу. Того ж року виходить його перша збірка поезій «Любов і ненависть». 1954 р. за пропозицією М. Бажана Д. Павличка було (заочно) прийнято до Спілки письменників.

1964 р. Дмитро Павличко з родиною переїхав до Києва й очолив сценарну майстерню кіностудії ім. О. Довженка. За його сценаріями поставлені фільми «Сон» (1965) — у співавторстві з В. Денисенком та «Захар Беркут» (1970). З 1966 р. по 1968 р. поет працює в секретаріаті Спілки письменників України, а з 1971 р. по 1978 р. редагує журнал «Всесвіт». 1977 р.Д. Павличко стає лауреатом Державної премії України ім.Т. Шевченка. Далі працює секретарем СП СРСР із 1986 р., а з 1988 р.— секретарем правління СПУ.

1989 р. Д. Павличка обирають головою Товариства української мови ім. Т. Г. Шевченка. Поет є одним із організаторів Народного Руху України, Демократичної партії України.

Протягом 1990-1994 р.Д. Павличко є депутатом Верховної Ради й певний час послом України в Канаді.

1997 р. поета нагороджено орденом «За заслуги» III ст., а 1999 р.— орденом князя Ярослава Мудрого V ст.

З жовтня 1995 р. до травня 1998 р. поет був Надзвичайним і Повноважним Послом України в Словацькій Республіці. Також Д. Павличко був Послом України в Республіці Польща в період з весни 1999 р. по лютий 2002 р. (завдяки його старанням у центрі Варшави в березні 2002 р. було споруджено пам’ятник Тарасові Шевченку). 2004 р. за визначний особистий внесок у розвиток української літератури, створення вершинних зразків поетичного слова, плідну державну й політичну діяльність поету присуджено звання Героя України з врученням ордена Держави.

З 21 жовтня 2005 р. поет є народним депутатом України. На IV Всесвітньому Форумі Українців (Київ, серпень 2006 р.) Дмитра Павличка було обрано Головою Української Всесвітньої Координаційної Ради.

2009 р.Д. Павличка нагороджено орденом князя Ярослава Мудрого IV ст.

У літературному доробку Дмитра Павличка — поетичні збірки «Любов і ненависть» (1953), «Моя земля» (1959), «Правда кличе!» (весь тираж (крім кільканадцяти примірників) було знищено), «Чорна нитка» (1958), «Бистрина» (1959), «Днина» (1960), «Пальмова віть» (1962), «Пелюстки і леза» (1964), «Хліб і стяг», «Гранослов» (1968), «Сонети подільської осені» (1973), «Таємниця твого обличчя» (1974, 1979), Вибрані твори у двох томах, «Спіраль» (1984), «Задивлений у

будущину», «Поеми й притчі», «Вибрані вірші» (1986), «Покаянні псалми» (1994), «За нас» (1995), «Золоте яблуко» (1998), «Ностальгія» (1998), «Засвідчую життям» (2000), «Наперсток» (2002), «Рубаї» (2003), «Сонети» (2004), «Не зрадь» (2005), «Три строфи» (2007), «Аутодафе» (2008)… Його перу належать такі збірки літературно-критичних статей: «Магістралями слова» (1978), «Над глибинами « (1984), «Біля мужнього слова» (1988); книги для дітей — «Золоторогий Олень» (1970), «Дядько Дощ» (1971), «Де найкраще місце на землі» (1973), «Смерічка» (1982), «Плесо» (1984), «Рідна мова».

Дмитро Павличко є також і визначним майстром перекладу (перекладає з англійської, іспанської, італійської, французької, португальської, їдиш та багатьох слов'янських мов). Своїми перекладами Павличко запропонував нове прочитання творів Данте Аліг'єрі, Франческо Петрарки, Мікеланджело Буонарроті, Федеріко Гарсіа Лорки, Хосе Марті, Сесара Вальєхо, Рубена Даріо, Йогана Вольфганга Ґете, Генріха Гайне, Райнер Марія Рільке, Генріка Ібсена, Леопольда Стаффа…

Дмитро Павличко — автор відомих пісенних текстів — «Впали роси на покоси», «Лелеченьки», «Пісня про Україну», «Долиною туман тече»,

«Явір і яворина», «Я стужився, мила, за тобою», «Дзвенить у зорях небо чисте», «Розплелись, розсипались»… Пісня «Два кольори» (1649) стала народною. На слова поета написали чимало пісень й автори Володимир Губа, Юлій Мейтус, Богдан Янівський, Богдана Фільц, Олександр Ільїв, Микола Литвин, Галина Менкуш, Галина Ільєва. Твори на слова Дмитра Павличка виконують українські співаки Дмитро Гнатюк, Анатолій Мокренко, квартет «Явір», Василь Зінкевич…

Творчий доробок Дмитра Павличка відомий у близькому й далекому зарубіжжі. Окремими книгами виходили його твори російською, естонською, польською, болгарською, угорською, грузинською та слов'янськими мовами.

V. Робота над твором Д. Павличка «Два кольори»

1. Слово вчителя

Материнська пісня… Вона приходить до нас тихими вечорами, добросердна й лагідна, хвилююча й щира, як одвічна любов, що змалечку навіває нам поетичні

образи землі й неба, сонця й рясного суцвіття, учить любові до рідного краю, праці, близьких і рідних нам людей та гордості до найсвятішого.

2.1 Прослуховування аудіозапису пісні у виконанні українських співаків-сучасників В. Зінкевича, гурту «Тріода», а також Квітки Цісик.

2.2 Аналіз прослуханих творів; стиль їх виконання.

2.3 Перегляд відео «Наша Квітка»

2.4 Обговорення відео «Тендітність голосу та любов до України Квітки Цісик»

3. Аналіз твору

• Які почуття викликала у вас пісня «Два кольори»?

• З якою піснею і якого автора вона співзвучна? («Пісня про рушник» А. Малишка).

• Визначте: жанр твору (ліричний вірш); вид лірики (особиста); провідний мотив (доля людини й материнська любов); віршовий розмір (ямб); тип римування (перехресне).

• Про які кольори йде мова у творі? Чому саме їх обрав автор? (Людину все життя супроводжують два кольори: червоний — то любов, а чорний — то журба. Такими ж нитками, за народною традицією, вишивали рушники та сорочки. Проводжаючи сина в дорогу, мати дала вишитий рушник, як оберіг, як символ своєї любові. І це була найдорожча річ, яку він зберігав протягом довгих років, бо мати ніби вгадала синову долю, вишила її на полотні.

Пронесені крізь роки й відстані, як заповіт, як материнська пісня любові й зажури, два кольори вийшли із згорточка старого полотна і стали глибоко поетичним образом. Вони — ніби символи самого життя, що водило поета по світах і кликало додому, переплітаючи сумні й радісні дороги, як узори на материнім гаптуванні).

• Чому пісня Д. Павличка «Два кольори» стала народною? (Поет дібрав такі задушевні слова, так зумів виразити почуття багатьох людей, що вірш став улюбленою народною піснею для багатьох поколінь. Справді, ця пісня близька до фольклорної традиції і символікою барв, і чисел, і філософією життя. Основний мотив твору — мотив дороги як символу людської долі поєднаний із мотивом материнського благословення…

Червоне й чорне — найпоширеніше поєднання кольорів в українській вишиванці,

що асоціюється з радощами й печалями, злетами й смутками людського життя… Ліричний герой, пройшовши через життєві випробування, зберіг найдорогоцінніший скарб — «згорточок старого полотна». Вишиту сорочку — як часточку маминої душі, оберіг, «свої пороги» — як початок і кінець людської долі, и духовні начала Д. Павличко поетизує за допомогою простих і довершених художніх засобів — народної символіки, нечисленних епітетів і метафор.

Для поета важливий не зовнішній словесний візерунок, а глибина думок і почувань).

Висновок

Два кольори — дві тривоги, дві нитки душі, що з'єднують в одному візерунку пам'ять про батьків і турботу про дітей, про сучасне й майбутнє. Вони, як живі джерела, що передають від покоління до покоління скарби й багатство пам'яті свого роду, бо саме вони духовно єднають людину з рідною землею.

VI. Асоціативне мислення

1.З чим асоціюються у вас червоний і чорний кольори?

Червоний: Кохання, радість, щастя, материнська любов…

Чорний: горе смуток журба печаль…

2. Літературна гра «Гроно калинове»: ключове слово – «поезія»; запитання: які емоції у вас викликає вірш «Два кольори».

VII. Творча робота

Написати твір-мініатюру на тему: «Червоне — то любов, а чорне — то журба».

VIII. Підбиття підсумків уроку

Нелегкий шлях судився Д. Павличкові. Поет належав до категорії шістдесятників, як і Ліна Костенко, Василь Симоненко, Іван Драч та інші. Саме вони очолювали правозахисний рух 60-70 рр. XX ст. в Україні, саме вони били на сполох нашої національної самосвідомості.

Тому й Павличкова мова виросла на глибокому знанні українських літературних традицій, на осягненні безмежних скарбів літературної спадщини, що залишили нам Т. Шевченко, І. Франко, Леся Українка, М. Рильський. Вона допомагає нам зрозуміти основні риси української культури.

Дмитру Павличкові судилося долею нести вогонь свого таланту людям та вдовж червоно-чорної стежини його життя йдуть поруч із ним два довічні супутники нашого буття — Любов і Журба.

IX. Оголошення результатів навчальної діяльності учнів

X. Домашнє завдання

1. Знати основні відомості про Д. Павличка.
2. Вивчити напам’ять «Два кольори».

2.4 ТЕХНОЛОГІЧНА КАРТА УРОКУ

Тема уроку: Дмитро Павличко. Основні відомості про поета, перекладача.
Громадянські мотиви лірики.
Пісня «Два кольори», яка стала народною

Форма уроку: творчий урок «Мої два кольори»

Методи і прийоми: робота в групах, колективні учнівські проекти, «мозковий штурм», поетична хвилина, літературна гра «Гроно», прослуховування записів пісні «Два кольори» у виконанні українських співаків . Відтворення емоцій у листі до матері.

1. **Засоби:**
   хрестоматії «Українська література 11 клас», засоби ТЗН (телевізор, ноутбук), диск із відео “Наша Квітка”, аудіозаписи пісні «Два кольори» у виконанні Квітки Цісик, В. Зінкевича, гурту «Тріода».

4.Домашнє завдання: вивчити вірш напам’ять
«Два кольори»

3.1 Критерії оцінювання учнів

Основними функціями оцінювання навчальних досягнень учнів є:

- **контролююча** визначає рівень досягнень кожного учня (учениці), готовність до засвоєння нового матеріалу, що дає змогу вчителеві відповідно планувати й викладати навчальний матеріал;
- **навчальна** сприяє повторенню, уточненню й поглибленню знань, їх систематизації, вдосконаленню умінь та навичок;
- **діагностико-коригувальна** з'ясовує причини труднощів, які виникають в учня (учениці) в процесі навчання; виявляє прогалини у засвоєному, вносить корективи, спрямовані на їх усунення;
- **стимулювально-мотиваційна** формує позитивні мотиви навчання;
- **виховна** - сприяє формуванню умінь відповідально й зосереджено працювати, застосовувати прийоми контролю й самоконтролю, рефлексії навчальної діяльності.

При оцінюванні навчальних досягнень учнів мають ураховуватися**:**

- характеристики відповіді учня: правильність, логічність, обґрунтованість, цілісність;
- якість знань: повнота, глибина, гнучкість, системність, міцність;
- сформованість загальнонавчальних та предметних умінь і навичок;
- рівень володіння розумовими операціями: вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, класифікувати, узагальнювати, робити висновки тощо;
- досвід творчої діяльності (вміння виявляти проблеми та розв'язувати їх, формулювати гіпотези);
- самостійність оцінних суджень.

Ціннісні ставлення виражають особистий досвід учнів, їх дії, переживання, почуття, які виявляються у відносинах до оточуючого (людей, явищ, природи.) Названі вище орієнтири покладено в основу **чотирьох рівнів** навчальних досягнень учнів:початкового, середнього, достатнього, високого.

Вони визначаються за такими характеристиками:

Перший рівень початковий. Відповідь учня (учениці) фрагментарна, характеризується початковими уявленнями про предмет вивчення.

Другий рівень середній. Учень (учениця) відтворює основний навчальний матеріал, виконує завдання за зразком, володіє елементарними вміннями навчальної діяльності.

Третій рівень - достатній. Учень (учениця) знає істотні ознаки понять, явищ, зв'язки між ними, вміє пояснити основні закономірності, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь учня (учениця) правильна, логічна, обґрунтована, хоча їм бракує власних суджень.

Четвертий рівень високий. Знання учня (учениці) є глибокими, міцними, системними; учень (учениця) вміє застосовувати їх для виконання творчих завдань, його (її) навчальна діяльність позначена вмінням самостійно оцінювати різноманітні ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію.

3.2 Висновки

Син простого хлібороба і лісоруба, гуцула із Карпатських гір, Дмитро Павличко взяв з собою в українську літературу частку свого верховинського краю, став співцем рідної мови і чарівного кохання, підняв у своїй творчості проблеми поневолення і занедбання України. Він народився у бідняцькій селянській родині, яка, наперекір усім незгодам, зуміла дати хлопцеві освіту, навчила його справедливості, працьовитості, любові до рідної природи. Мати, хоча і була неосвіченою, була поетично обдарованою людиною і передала це у спадок своєму синові.

Творчість Дмитра Павличка — переплетіння багатьох тематик, інтонацій, сплетіння стількох колізій — червоного та чорного — що тільки диву даєшся, який невичерпаний запас духовності у цієї людини.

Вражаючим є вірш «Коли помер кривавий Торквемада». Це поетичне переосмислення життя та діяльності одного з «великих вождів» нашого сторіччя — Йосипа Сталіна. За його життя люди боялися сказати бодай слово правди уголос, та і після нього розійшлися по країні «підступні пастухи людського стада», щоб вишукувати, чи не усміхнуться «єретики» від радощів. Проте люди

Не усміхались навіть крадькома;
Напевно, дуже добре пам'ятали,
Що здох тиран, але стоїть тюрма!

Дуже зрозумілою є тематика возвеличення рідної мови. Мова — це той скарб, який потрібно якнайскоріше знайти і ніколи більше не переховувати. Не можна її зрікатися, за це проклянуть тебе предки, зненавидять нащадки. І якщо ти вважаєш, що тобі простягне руку допомоги іноземець, то дуже помиляєшся:

Ти зрікся мови рідної. Нема
Тепер у тебе роду, ні народу.
Чужинця шани ждатимеш дарма —
В твій слід він кине сміх-погорду!

Та найбільше до душі українців інтимна лірика поета. Усім відома пісня «Два кольори». Але, мабуть, не усі знають, що текст до неї написаний Павличком. Ця пісня дуже скоро стала народною, привернула до себе увагу багатьох людей, дала їм змогу відчути себе знову малими, згадати своїх матерів та їхні люблячі накази. Прості слова дуже хвилюють, викликаючи добрі і частково майже призабуті почуття. У кожної людини в житті є два кольори, як дві смуги, що чергуються завжди, викликаючи то почуття радощів, то смутку. Це і хотів показати у своєму вірші Д. Павличко:

Два кольори мої, два кольори,
Оба на полотні, в душі моїй оба,
Два кольори мої, два кольори:
Червоне — то любов, а чорне — то журба.

У поезіях поета звучить багата гама людських почуттів — радість кохання, очікування милої, щастя від зустрічі з нею, біль розлук і розчарувань. Для Павличка кохання — це велике таїнство, де є місце тільки для двох. Воно спалахує і спалює у своєму вогні люблячі душі. І тільки люди, у яких чисті серця і думки, можуть вистояти у цій «боротьбі» за кохання. Ліричний герой Павличка безмірно кохає свою дівчину:

Так, ти одна, моя любове,
Даєш мені снаги обнови,
Народжуєш мене щодня
Інакшим, іншим.

Поезія Дмитра Павличка продовжує чарувати своїми багатьма гранями. Яких тільки почуттів не знайдеш у ліриці поета, скільки нових ідей в його творах! Дмитро Павличко — Поет, саме так, з великої літери. Та не тільки поет. Його роботи з літературознавства, публіцистики, майстерні дослідження відомі у всьому світі. Він — майстер у всіх галузях літератури; він — просто Дмитро Павличко.

Мета цієї розробки – показати учням красу лірики Дмитра Павличка, яка зачудовує своєю мелодійністю, сповнена невимовної краси та любові до матері, коханої, людства. Тут є загадковий смуток і прості таємниці, невимовна розпука і багатостраждальна

радість, лагідна любов і страшна ненависть — усі кольори, усі барви людського життя. І нехай хуртовини замітають шлях до рідної домівки, нехай виродки забувають рідну мову, нехай іноді нам здається, що "стоїть тюрма", хоч "здох тиран"...

Треба тільки прочитати поезії Дмитра Павличка, щоб зрозуміти, що усі ті явища — швидкоминучі, бо незабаром засяє сонце і розтопить лід на дорогах, мова не зникне, а заграє усіма кольорами своєї чарівності та багатоголосся, рідна земля звільниться від тиранів, стане вільною і підніме "знамено вселюдської згоди й любові".

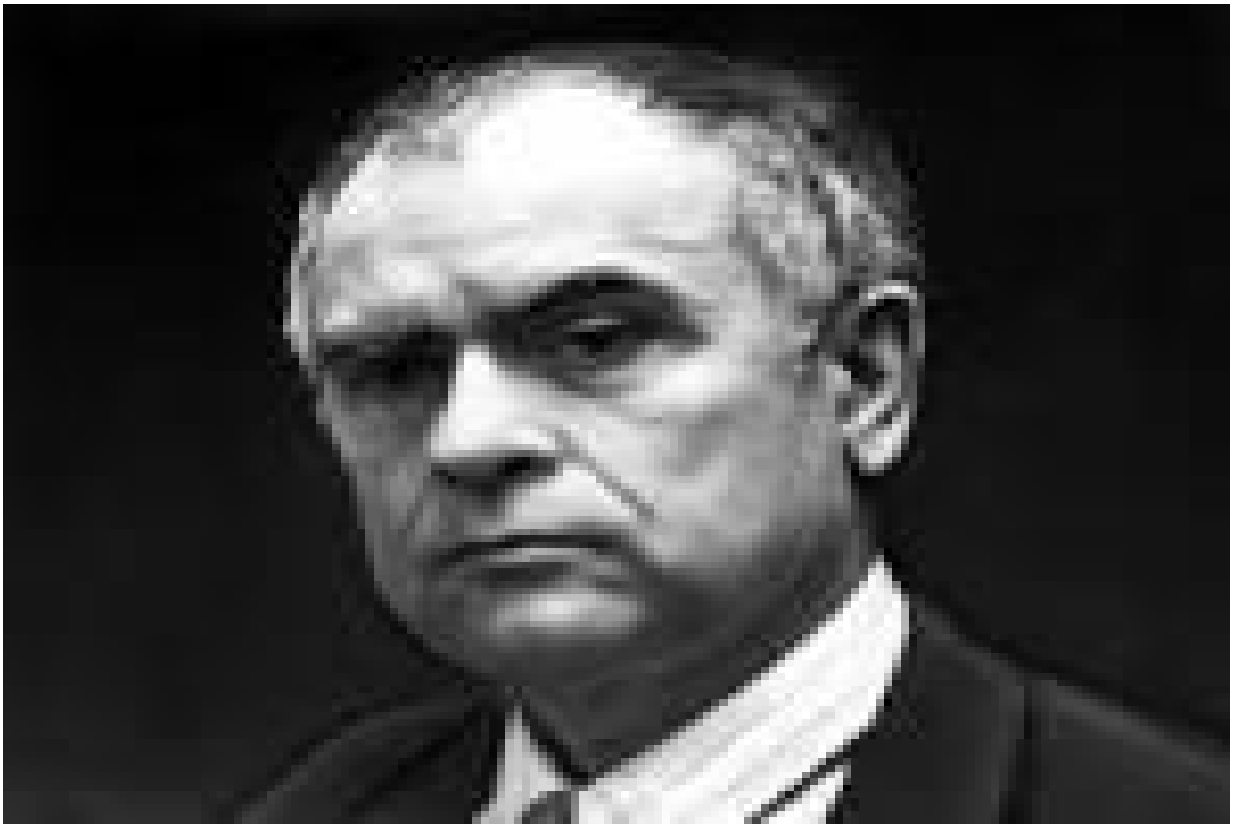
ДОДАТКИ ДО УРОКУ

1. Аудіозапис пісні «Два кольори» (слова Д. Павличка, музика О. Білаша) у виконанні Квітки Цісик, Василя Зінкевича, «Голос діти», тріо «Тріода»
2. Аудіозапис пісні «Над морем» (слова Дмитра Павличка, музика Володимира Івасюка) у виконанні формації «Піккардійська терція»
3. Ролик «Наша Квітка»
4. Презентація «Дмитро Павличко. Життєпис»
5. Презентація «Пісенна творчість Дмитра Павличка»
6. Текст пісні «Над морем»
7. «Цитата. Квітка Цісик»
8. Фото
9. Контрольні запитання до уроку «Дмитро Павличко»
10. Довідковий матеріал «Шістдесятництво»

Червоний
кохання
радість
щастя
материнська любов...
Чорний
горе
смуток
журба
печаль...

«Шістдесятництво» й «шістдесятники»

У 1953 р. помер «вождь усіх часів та народів» Йосип Сталін. А в 1956 р. на XX з'їзді партії Микита Хрущов виступив із доповіддю «Про культ особи і його наслідки», засудивши злодіяння Сталіна та його прислужників і цим розпочавши період так званої хрущовської відлиги. З'явилася надія. Надія на громадянську свободу, захищеність від беззаконня, від свавілля влади, на торжество справжньої демократії і права. Люди позбувалися страху, починали сміливіше й вільніше думати й говорити.

Першими відчули й усвідомили цю свободу інтелігенти. Ще в 1953 р. вийшла дебютна книга Д. Павличка «Любов і ненависть», а в 1957 р Л. Костенко «Проміння землі» — митців, які стали немовби «предтечами» шістдесятництва, а згодом на рівних улилися в цей широкий соціокультурний рух. Це був таки справді — вибух. Хвиля творчої свободи явила Україні й світові плеяду митців, імена яких на той час були незнайомими й новими, а тепер є славою й гордістю нації. Саме їх стали називати шістдесятниками. Реакція на свідоме новаторство двадцятип'ятилітніх «порушників супокою» була різною.

Уже в жовтні 1964 р. зняли Хрущова; на його місце прийшов Л. Брежнєв. А **в серпні-вересні 1965 р. Україною прокотилася хвиля політичних арештів.** Серед тих, хто потрапив за ґрати, переважно були шістдесятники: критик І. Світличний, маляр О. Заливаха, правозахисники В. Мороз, брати Горині… Почалася ера лицемірства й брехні, доносів і наклепів, закритих судів і публічних покаянь, тюрем і спецбожевілень, а то й фізичних розправ, замаскованих під кримінальні злочини (наприклад, звірячі вбивства художниці А. Горської, композитора В. Івасюка). А 4 вересня 1965 р. під час прем'єри фільму С. Параджанова «Тіні забутих предків» у київському кінотеатрі «Україна» І. Дзюба виступив із заявою-протестом проти арештів української інтелігенції. Його підтримали В. Чорновіл, В. Стус, який, незважаючи на крики в залі, голосно вигукнув: «Хто проти тиранії, встаньте!». Відважні піднялися. Решта залишилися сидіти. Усі відчували: настав час вибору. Або відстоювати свої позиції «до кінця», або «пристосуватись» до

мистецького, філософсько-ідеологічного, наукового, суспільно-політичного.

В осерді цього руху були такі митці: поети (Д. Павличко, Л. Костенко, В.Симоненко, І. Драч, М. Вінграновський, В. Коротич, Б. Олійник, В. Стус, І. Калинець); прозаїки (Григір Тютюнник, Є. Гуцало, В. Дрозд, В. Шевчук, Р. Іваничук, Н. Бічуя); майстри художнього перекладу (зі старших — М. Лукаш, Г. Кочур, з молодших — А. Перепадя й А. Содомора та багато інших.

У 60-х рр. XX ст. відбувся перегляд морально-етичних цінностей у житті та літературі, загострилося питання правди та історичної пам'яті. Свій варіант зведення рахунків із несправедливим минулим і сучасністю запропонував М. Стельмах у романі «Правда і кривда». Він одним із перших в УРСР звернувся до забороненої теми — голодомору 1932-1933 рр. та сталінських репресій («Дума про тебе», «Чотири броди»), хоча повністю розкрити її з огляду на тогочасну цензуру йому не вдалося.

Уже в жовтні 1964 р. зняли Хрущова; на його місце прийшов Л. Брежнєв. А **в серпні-вересні 1965 р. Україною прокотилася хвиля політичних арештів.** Серед тих, хто потрапив за ґрати, переважно були шістдесятники: критик І. Світличний, маляр О. Заливаха, правозахисники В. Мороз, брати Горині… Почалася ера лицемірства й брехні, доносів і наклепів, закритих судів і публічних покаянь, тюрем і спецбожевілень, а то й фізичних розправ, замаскованих під кримінальні злочини (наприклад, звірячі вбивства художниці А. Горської, композитора В. Івасюка). А 4 вересня 1965 р. під час прем'єри фільму С. Параджанова «Тіні забутих предків» у київському кінотеатрі «Україна» І. Дзюба виступив із заявою-протестом проти арештів української інтелігенції. Його підтримали В. Чорновіл, В. Стус, який, незважаючи на крики в залі, голосно вигукнув: «Хто проти тиранії, встаньте!». Відважні піднялися. Решта залишилися сидіти. Усі відчували: настав час вибору. Або відстоювати свої позиції «до кінця», або «пристосуватись» до нових умов життя, або «демонстративно» замовчати. Саме перед таким вибором постали шістдесятники. їхня юність закінчилася разом із першими арештами.

Друга хвиля арештів прокотилася 1972 р. (тоді забрали В. Стуса, В. Чорновола, Є. Сверстюка, І. Світличного, І. Дзюбу, І. Калинця…) — багатьох із них змусила передчасно посивіти.

1980-ті рр.— третя хвиля. Розпочалася жорстока боротьба комуністичного режиму з інтелігентами-гуманістами, яких зазвичай проголошували «буржуазними націоналістами».

Головних варіантів виходу з цієї кризової ситуації було всього три:

• **дисидентство** (від лат. dissidens — незгодний) — активне інакодумство, відкрите протистояння тоталітарному режимові, цілковите неприйняття його псевдоідеалів і псевдоцінностей, опозиційна громадська діяльність — геройська відданість приречених на страту, свідомих своєї приреченості (В. Стус, І. Світличний);

• **«внутрішня еміграція»** — самоізоляція у власному внутрішньому світі, втеча в мовчання (Л. Костенко, В. Шевчук, М. Коцюбинська…);

• **конформізм** (від лат. conformis — подібний, відповідний) — намагання ціною моральних та ідейних вчинків урятувати власне життя й кар'єру.

Цитата:

Тендітність - найперше враження, яке виникає спочатку і залишається вже після того, як музика втихає. І, звісно, приємно, що так співає людина, яка жила не в Україні, а в США, і співала і англійською, і українською. Вона співає пісні, які ми давно знаємо і любимо. Але головне тут все-таки інше, а саме те, як цих пісень заспівано та зіграно. А зроблено це насправді майстерно і якось так, що одразу відчуваєш - кожну композицію виплекано, випестовано, наче улюблену дитину, заради якої ні серця, ні сил не жалкуєш.

Антон Йожик Лейба

Квітка Цісик народилася 4 квітня 1953 р. у Квінті (Нью-Йорк, США) в сім'ї післявоєнних емігрантів із Західної України Іванни та Володимира Цісиків. Батько Квітки був скрипалем, музичну освіту здобув у Львові, з 1942 р. по 1944 р. був концертмейстером Львівського оперного театру, а після еміграції викладав в Українському музичному інституті в Нью-Йорку. Саме батько вчив її грати на скрипці ще з п'яти років. З дитинства Квітка дуже любила співати. Після школи вона вступила до державного університету Нью-Йорка на клас скрипки. Проте, через рік вона кинула університет і була прийнята в Mannes Schoolof Music, де під керівництвом хранителя віденської оперної традиції професора Себастіана Енгельберга отримала знання з вокалу.

КОЛОРАТУРНЕ СОПРАНО -найвищий жіночий голос, який відзначається особливою рухливістю та легкістю виконання колоратури, великим діапазоном. До найвідоміших К.с. належать українські співачки М.Бем, Є.Мірошниченко, Б.Руденко, Є.Чавдар, Г.Олійниченко, В.Лук’янець, О.Микитенко, В.Степова та ін.

Навчання закінчила в 1974 році. Ще студенткою почала працювати. Квітка обрала собі псевдонім Кейсі (Kacey – за першими літерами її імені та прізвища). Її почали навперебій запрошувати до роботи над своїми альбомами поп– та рок-зірки (Девід Санборн, Карла Саймон, Мікіо Масуо, Квінс Джонс, а з Майклом Джексоном Квітка співала в одному хорі). Квітка також виконувала заголовні пісні в фільмах.

Дуже швидко вона стала однією з найбільш високооплачуваних виконавиць рекламних мотивів для радіо та телебачення. Її голос звучав в рекламних роликах таких брендів як Coca-Cola та інші. З 1982 року Квітка була єдиним і незмінним голосом компанії Ford Motors. 1977 р. Квітка здобула нагороду Оскар в номінації "краща пісня для кіно" за саундтрек до фільму "You Light Up My Life". 1980 р. вона записала свій перший альбом "Songs of Ukraine" ("Пісні з України"). 1989 р. – другий альбом, який отримав назву "Two Colors" ("Два кольори"). Альбоми є родинними проектами: перший чоловік Квітки – композитор-аранжувальник Джек Корнер; другий чоловік Квітки Ед Ракович – інженер звукозапису, спродюсував їх; сестра Марія Цісик грала на піаніно, а мати Іванна стежила за чистотою вимови доньки; у записі брали участь близько 20 музикантів, які грали на понад 10-ти різних інструментах. Альбоми, яким немає рівних в українській легкій музиці, зібрали купу нагород у Канаді, а 1990 р. були номіновані на "Греммі" в категорії contemporary folk.

Між записами альбомів відбулося розлучення з Джеком та шлюб з Едом (йому вона народила сина Едді).

1983 р. Квітка з матір'ю відвідали Україну, тоді її пісні ще заборонено було крутити по радіо, дуже мріяла дати серію концертів вже на незалежній Україні. Віктор Мішалов (австралієць українського походження), з яким Квітка навчалася в консерваторії, приїжджаючи в Україну, привіз платівку Квітки Цісик**.** Тоді з'явилася перша платівка "Квітка" і вона була дуже популярна. Альбом ходив на касетах, на бобінах, люди переписували, слухали, всі захоплювалися і дуже хотіли побачити саму Квітку. Свого часу Олександр Горностай (один з організаторів фестивалю "Червона Рута") запрошував Квітку Цісик до України 1989 р. для участі у фестивалі, а 1992 р. для участі в концерті з нагоди першої річниці незалежності України. На жаль, жодного разу вона не змогла приїхати, хоч дуже хотіла. 29 березня 1998 р. Квітка Цісик померла від раку молочної залози у себе в Манхеттені.

Олександр Горностай: "Квітка була хороша, метка, проворна, цікава, доброзичлива, щира... Видно, що американське життя мало свій відбиток, а от родинний момент - ця українська ментальність - у неї зберігся."

Навесні 2009 р. Міністерство культури і туризму України презентували у США в рамках III Фестивалю української культури конкурс української пісні пам'яті Квітки Цісик "Квітка".

ПІККАРДІЙСЬКА ТЕРЦІЯ І ОКСАНА МУХА

НАД МОРЕМ (МУЗ. В. ІВАСЮК, СЛ. Д. ПАВЛИЧКО)

В морі я хотів печаль свою втопить,
Я до моря вийшов рано – море спить.

І мені його будити стало жаль –
Залишилася мені моя печаль.

Ополудні йду до моря і здаля
Бачу, що воно сміється, як маля.

І мені його смутити стало жаль –
Залишилася мені моя печаль.

Уночі до моря знову я прибіг,
А воно ридало біля ніг моїх.

І мені його самого стало жаль –
Залишилася мені моя печаль.

ПІККАРДІЙСЬКА ТЕРЦІЯ

Колектив назвали терміном, запозиченим в українського композитора Анатолія Кос-Анатольського – "піккардійська терція", який означає мажорний зворот у фіналі музичного твору.

Контрольні запитання до уроку

Хто такий Д. Павличко?

Де і коли народився?

Чому через його все життя проходять два кольори: червоний та чорний?

Які почуття у вас викликала пісня «Два кольори»?

З якою піснею і якого автора вона співзвучна?

Чому пісня «Два кольори» стала народною?

Який композитор поклав його пісні на музику?

Що ви знаєте про його життя та творчість?

Як пишеться музика до пісень і які бувають її різновиди?

Де вперше прозвучала пісня «Два кольори»?

Хто є першим виконавцем пісні «Два кольори»?

Які сучасні виконавці співають пісні Д. Павличка?

Хто автор музики пісні «Над морем»?

ЛІТЕРАТУРА

1.http://www.livelib.ru/author/324618/latest

2.posibnyk.com/lessons/19-1-0-307

3.http://teacher.at.ua/

4. http://www.mediafire.com

5. Павличко Д. Ти зліпила мене із вогню України. - Дніпро. - 1987. - № 11.

6. Павличко Д. Біля мужнього світла. - К., 1988. - С. 330.

7. Савчин Т. О. Сонети Дмитра Павличка. Поетика жанру. – К.: Знання, 1999

8. Савчин Т. Біографічність сонетного жанру у творчості Дмитра Павличка // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 1999. – Вип. V.

9. Сизоненко О. Не вбиваймо своїх пророків! Книга талантів. – К., 2003

10. Теребус О. Л. Дмитро Павличко – дослідник і перекладач польської поезії // Україна і Польща: діалог культур. – Луцьк: РВВ "Вежа" ВДУ ім. Лесі Українки, 2005.

11.Українська література. 11 клас. Рівень стандарту: Хрестоматія-довідник/ Упорядник О. І. Борзенко.- Х.: «Ранок», 2014.

12.Надурак С., Слоньовська О. Вивчення української літератури. 11 клас. Інтегровані уроки.- .- Х.: «Ранок», 2005.

13. Українська література. 11 клас. І семестр/ О. П. Вахенко, О. М. Чхайло.- Х.: «Основа», 2013.

14. Українська література. 11 клас. ІІ семестр/ О. П. Вахенко, О. М. Чхайло.- Х.: «Основа», 2013.